

Відгук

Офіційного опонента, к.ф.н. Щербаковой Ніни Володимирівни

на дисертаційну роботу Ходанич Юрія Михайловича

за темою: «Милосердя як аксіологічний феномен: соціально-
філософський аспект»,

яка представлена на здобуття наукового ступеню кандидата
філософських наук

за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

Актуальність теми дисертаційного дослідження Ходанич Ю.М. полягає в тому, що трансформація ціннісних орієнтацій сучасної української молоді визначається змінами глибинних світоглядних установок, прийнятих у даному суспільстві, коли змінюються уявлення про місце людини у світі, її роль і ставлення до цього світу. Особливо світоглядні установки зазнають серйозних випробувань в умовах, коли світ заповонила хвиля різного роду деструктивних явищ і процесів - депресії, самогубств, алкоголізму, наркоманії, в основі яких лежать прояви «негативної волі». Сучасне суспільство зазнає серйозних випробувань з боку тоталітарних сект,

релігійного фанатизму, наркобізнесу, тероризму, корупції; відпрацьовуються методи перетворення студентської молоді на легкокероване стадо. Індивід як член суспільства стає «закритим» до проблем інших членів суспільства, зосереджується на власних інтересах і потребах. З іншого боку, на фоні «кризових» ХХ-ХХІ ст.ст. можливо спостерігати й активізацію діяльності індивідів на користь інших, зокрема, в діяльності міжнародних та національних благодійних організацій, волонтерських проєктів тощо. Вказане схиляє до необхідності пошуку й розробки форм зближення між людьми, утвердження й виховання в суспільстві милосердя, співстраждання, інших форм «виходу» на рівень іншого. Зазначені феномени в сучасному світі дозволяють подолати відчуженість та байдужість людини до іншого, прийти на допомогу іншому, відчути його проблеми та взяти участь в їх вирішенні. Таким чином, значення феномену милосердя за сучасних умов розвитку суспільства полягає в його потужному інтеграційному потенціалі, що передбачає можливість виходу за власні егоїстичні інтереси в напрямку до іншого як окремого індивіда. В такий спосіб милосердя постає важливою альтернативою сучасних процесів утвердження індивідуалізму та соціальної відчуженості. Отже, обрання даної теми є надзвичайно актуальним і перспективним сучасним дослідженням, що потребує об'ємного й багатомірного пошуку автора.

Інтерес до цієї проблематики постав разом з процесом формування нації на етапі державотворчого процесу, саме тому *теоретична і практична значущість* дисертаційного дослідження Ходанич Ю.М. спричинена багатьма обставинами і продиктована особливостями розробки методологічного підґрунтя ціннісних орієнтацій молоді в сучасному українському суспільстві. Варто також зазначити, що феномен милосердя в тій чи іншій мірі пронизує як західні, так і східні ціннісні орієнтації (незважаючи на деякі відмінності між ними), а тому може бути важливим чинником на шляху до формування глобальної етики, що є предметом активних дискусій. Особливої актуальності дослідження феномену

милосердя набуває в питанні щодо розв'язання глобальних проблем сучасності, консьюмеризації суспільства, важливих етико-соціальних проблем, втілення його в практиці сучасної соціальної держави тощо.

Досліджувана тема є настільки ж цікавою, наскільки й актуальною, бо процеси трансформаційних зрушень набирають обертів і за більшістю прогнозів продовжуватимуть впливати на соціокультурне середовище сучасної української молоді. Тому на багато запитань ще треба знайти відповіді й багато аспектів ще залишається відкритими. Зазначені феномени в сучасному світі дозволяють подолати відчуженість та байдужість людини до іншого, прийти на допомогу іншому, відчутти його проблеми та взяти участь в їх вирішенні. Таким чином, значення феномену милосердя за сучасних умов розвитку суспільства полягає в його потужному інтеграційному потенціалі, що передбачає можливість виходу за власні егоїстичні інтереси в напрямку до іншого як окремого індивіда. В такий спосіб милосердя постає важливою альтернативою сучасних процесів утвердження індивідуалізму та соціальної відчуженості. Милосердя як аксіологічний феномен слугує зв'язуючою ланкою між індивідом, з одного боку, та іншими членами суспільства, з іншого боку. Адже буття людини-в-світі передбачає щонайменше два елементи: буття-для-себе та буття-для-іншого. Милосердя в цьому контексті дозволяє менше турбуватися про задоволення власних інтересів та більше про інших, навчає жертвності та звернення до потреб інших членів суспільства.

Варто також зазначити, що феномен милосердя в тій чи іншій мірі пронизує як західні, так і східні ціннісні орієнтації (незважаючи на деякі відмінності між ними), а тому може бути важливим чинником на шляху до формування глобальної етики, що є предметом активних дискусій.

Актуальність дослідження специфіки феномену милосердя сучасної української молоді посилюється фактором активної інтеграції України до системи світового співтовариства.

Слід відмітити, що мета і завдання дисертаційного дослідження сформульовані виразно і доступно, зміст дисертації відповідає вирішенню поставлених у вступній частині проблемам і гіпотезі дослідження. Тема дисертації заслуговує позитивної оцінки в ділянці висунення *об'єкта дослідження* - милосердя як аксіологічний феномен соціокультурного буття, і *предмета дослідження* – феномен милосердя в контексті теоретичних конструкцій, ціннісних установок та суспільної практики.

Тому слід відзначити, що досліджувана тема актуальна і в практичному сенсі, так як зумовлюється можливістю використання одержаних результатів для розробки та уточнення науково-аналітичного забезпечення стратегії духовно-ідеологічного супроводу розвитку України, при підготовці організаційно-політичних рішень виконавчою владою, прогнозуванню наслідків періоду трансформації сучасного українського соціуму.

Практичне значення дисертаційної роботи – у концептуальному виявленні глибинних процесів специфіки змін ціннісних орієнтацій української молоді та пошуку основи інтеграційних процесів у сучасному суспільстві. Практичне значення дисертації обумовлено ще й тим, що її виконання складовою частиною комплексної науково-дослідної теми кафедри філософії Ужгородського національного університету «Духовні цінності: їх природа, закономірності розвитку і функціонування», що затверджена на засіданні методичної комісії факультету суспільних наук Ужгородського національного університету від 12.08.2015 року, протокол № 1. Автор переконливо використовує методологічний інструментарій для аналізу причинно-наслідкових зв'язків специфіки трансформації ціннісних орієнтацій сучасної української молоді. Підходи, що використовуються на протязі всього наукового дослідження - історико-філософський, аксіологічний, компаративного аналізу, структурно-функціонального аналізу, діалектичний, праксеологічний та ін.. Дані підходи, методи та принципи дають можливість здійснити систематизацію напрацьованого

досвіду, організувати його структурно й обґрунтувати висновок про необхідність закладення конструктивного базису в ціннісні установки сучасної української молоді. У цьому плані слід відмітити, що використання цих підходів, методів та принципів спостерігається на протязі всієї дисертації.

Концептуальна парадигма дисертації сформована відповідно до мети та завдань дослідження, і складається зі вступу, трьох розділів (8 підрозділів), висновків та списку використаних джерел (319 позицій). Загальний обсяг дисертації – 187 сторінок, з них основна частина дисертації – 173 сторінки. Цілком слушною є обрана модель дисертаційної роботи, яка включає три розділи: Розділ 1. Світоглядний генезис милосердя як аксіологічного феномена (с.15-57). Розділ 2. Милосердя в ієрархії ціннісних пріоритетів суспільства (с.58-126). Розділ 3. Милосердя в системі ціннісних координат сучасності (с. 126-181).

Загальний зміст і структура роботи свідчать про індивідуальний, авторський підхід до задуму дисертації. В цілому контекст дисертаційного дослідження відрізняється логічністю, обізнаністю автора в методологічному інструментарії, підходах, методах, принципах, професійному авторському баченні багатьох дискусійних проблем.

На наш погляд, цілком доцільним є намагання автора виокремити для аналізу 8 підпараграфів: 1. Еволюція концептуальних підходів до милосердя (с.15-38); 2. Структурно-функціональні особливості милосердя(с.39-54); 3.Соціокультурна зумовленість уявлень про милосердя (с. 62-93); 4.Милосердя як концептуальний стрижень суспільного буття і свідомості (с.94-106); 5. Семантичне поле милосердя крізь призму релігійної парадигми (с.107-122); 6. Милосердя на тлі викликів глобалізму (с.126-135); 7. Милосердя як засіб досягнення мети суспільного оптимуму (с.136-161); 8. Фактор милосердя у політиці соціальної справедливості в сучасних моделях соціальної держави (с.162-176).

Виходячи з поставленої в роботі мети, дисертант вирішив низку завдань, які представляють науковий інтерес і які обумовили логіку когнітивного аналізу проблемної ситуації.

Наукова новизна даної дисертаційної роботи полягає у здійсненні всебічного аналізу сутності, ціннісного та функціонального навантаження милосердя в бутті людини і суспільства, визначенні місця феномену милосердя в системі координат сучасності, викликів глобалізму, вирішенні гострих етико-соціальних проблем сучасного суспільства, а також як фактору в політиці соціальної справедливості в сучасних моделях соціальної держави.

Уперше:

– визначено поняття милосердя як аксіологічний феномену: це індивідуальна та суспільна цінність, в основі якої утвердження відносин між людьми та їх інтеграція, яка сягає самої глибинної сутності життя, стверджує цінність та гідність іншого, передбачає діяльну поведінку на користь (благо) іншого на основі співчуття, жертвовності, прагнення та готовності до допомоги і турботливого ставлення;

– доведено, що милосердя постає значним фактором в діяльності сучасної держави як соціальної, завдяки чому вплітається в утілення принципу соціальної справедливості в суспільстві.

Уточнено:

– структуру та функції милосердя як аксіологічного феномену в соціокультурному бутті суспільства;

– змістовне наповнення милосердя як концептуального стрижню суспільного буття і свідомості за допомогою розгляду суспільних практик його реалізації та визначенню його місця серед ціннісних орієнтирів суспільства;

– місце феномену милосердя на тлі сучасних глобалізаційних викликів, в контексті суспільства масового споживання, а також гострих етико-соціальних проблем сучасного суспільства;

Отримало подальшого розвитку:

– осмислення милосердя в контексті дихотомії «Захід-Схід», його змістовне співвідношення з іншими соціокультурними феноменами (співстраждання, альтруїзм, благодійність, соціальне служіння, милостиня, любов до ближнього та інші);

– компаративний аналіз феномену милосердя крізь призму різних релігійних традицій (буддизм, іудаїзм, іслам, християнство), на основі чого визначено спільні аспекти розуміння цього феномену.

В той же час хотілося б звернути увагу на деяких *дискусійних положеннях*, висвітлення яких сприяло б подальшому поглибленню даної теми, зокрема:

1. По-перше, на мою думку, слід було б зробити акцент на більш глибокому аналізі поняття «антропологічного адресату та моделі нового гуманізму «людині всесвітньої» – Homo globalis – «як суб'єкта адекватних епосі глобалізації та глобальних проблем загальногуманістичних цінностей, світогляду та світовідношення», про яке йде мова в дисертації (с.130-131), тому що серед філософської, політологічної та соціологічної наукової спільноти ще й досі відбуваються тривалі дискусії навколо даного поняття і робиться акцент на його відмінності від «людини-представника модернізаційного суспільства» (М.Михальченко, С.Катаєв).
2. По-друге, слід було б ввести до аналізу нового понятійно-категоріального апарату поняття «ноосферний світогляд», який у значній мірі міг би бути оптимізуючим фактором становлення духовної цілісності особистості.
3. Автор в своїй роботі подає аналіз сучасних тенденцій ціннісних орієнтацій молоді, що відбуваються в українському суспільстві. Доцільно було б включити до роботи спроби охарактеризувати підходи до дослідження даної філософської проблеми з урахуванням досвіду та тенденцій інших держав, геополітичних регіонів, що тільки б удосконалило дану роботу.
4. В кінці кожного розділу роботи містяться висновки, але вони носять, як правило, теоретичний характер, мають евристичну цінність щодо

подальшого дослідження проблем. Автору слід було б надати їм більш практичну спрямованість.

Ці зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи Ходанич Ю.М., а є невикористаними можливостями. Все вищезазначене не зменшує переваг даного дисертаційного дослідження, яке є глибоким, теоретико-вивіреном, ґрунтовним і оригінальним. Тема роботи та сформульовані за планом назви розділів адекватно і логічно висвітлені в дисертації. У цілому дисертація виконана на високому науково-професійному рівні і містить важливе комплексне (когнітивне) вирішення наукової проблеми специфіки трансформації змін ціннісних орієнтацій сучасної української молоді. Сукупність результатів дисертаційної роботи можна кваліфікувати як внесок у розвиток вітчизняної соціально-філософської думки, що свідчить про висвітлення важливої наукової проблеми.

За своєю тематичною спрямованістю, методологічним інструментарієм і отриманими висновками та рекомендаціями дисертаційне дослідження Ходанич М.Ю. цілком вкладається в річище соціально-філософських досліджень нової філософської проблематики соціальної філософії та філософії історії.

Основні результати дисертаційного дослідження викладено у 12 наукових публікаціях, серед яких 5 статей – у фахових виданнях, 2 – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз, 5 – тез доповідей на конференціях.

Автореферат дисертації ідентичний тексту дисертації.

Отже, виходячи з вищевикладеного, слід зробити висновок, що дисертаційне дослідження Ходанича Юрія Михайловича

«Милосердя як аксіологічний феномен: соціально-філософський аспект» за своєю актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною у постановці та розв'язанні проблем, відповідає Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, а її автор, Ходанич Юрій Михайлович заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.03 - соціальна філософія і філософія історії.

Офіційний опонент:

кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри
суспільно-гуманітарних наук
Таврійського державного
Агротехнологічного університету

Щербакова Н.В.

Підпис Щербакової Н.В. завіряю
Начальник відділу кадрів

Герещенко А.В.